

Høringsnotat

**Forslag til forskrift om verneplikt og
heimevernstjeneste (vernepliktsforskriften)**

22. august 2016

Innhold

1	Innledning og gjeldende rett	5
2	Hovedtrekkene i departementets forslag	5
2.1	Har forskriften en god struktur og et enkelt og forståelig språk?	5
2.2	Beskrivelse av organisatoriske forhold internt i Forsvaret i forskriften	6
2.3	Forskriftsfesting av underliggende regelverk	6
2.4	Klargjøring av klageadgangen og en reell to-instansbehandling	6
3	Nærmere om forslag til forskrift om verneplikt og heimevernstjeneste ..	7
3.1	Kapittel 1 Formål og virkeområde	7
3.1.1	Generelt om forslag til kapittel 1	7
3.1.2	Behov for å definere begreper?	8
3.2	Kapittel 2 Verneplikten	8
3.3	Kapittel 3 Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister	8
3.3.1	Generelt om forslag til kapittel 3	8
3.3.2	Klargjøring av formålet med registeret og saksbehandlingsregler	9
3.3.3	Forskriftsfesting av Forsvarets interne bestemmelser om Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister	9
3.3.4	Rett til innsyn	10
3.4	Opplysnings- og meldeplikt	10
3.5	Kapittel 5 Vurdering av hvem som er skikket til tjeneste	11
3.5.1	Generelt om forslag til kapittel 5	11
3.5.2	Forskriftsfesting av Forsvarets interne bestemmelser om sesjon og hvem som kalles inn til sesjon	11
3.5.3	Nærmere om vurdering av helsetilstand og krav til medisinsk skikkethet, og klageadgangen	12
3.5.4	Om krav om vaksineringsplikt og plikt til å la seg vaksinere	12
3.6	Kapittel 6 Tjenesteplikten for vernepliktige og personer med kontrakt om tjeneste	13
3.6.1	Generelt om forslag til kapittel 6	13
3.6.2	Omfanget av tjenesteplikten	13
3.6.3	Beregning og godskriving av tjenestetid	14
3.6.4	Om tjenesteplikt i krig eller når krig truer	15
3.7	Kapittel 7 Innkalling til tjeneste	15
3.7.1	Generelt om forslag til kapittel 7	15

3.7.2	Innkalling til tjeneste og forslag til endrede innkallingsfrister	16
3.7.3	Om personer som ikke kalles inn til tjeneste	16
3.8	Kapittel 8 Tjeneste i Heimevernet	17
3.8.1	Generelt om forslag til kapittel 8	17
3.8.2	Forslag til forenkling av angivelse av frister for innkalling til heimevernstjeneste.....	17
3.8.3	Forslag til klargjøring av begreper ved årlig heimevernstjeneste.....	18
3.8.4	Plassering av bestemmelser om bistand fra Heimevernet	18
3.8.5	Godskrivning av heimevernstjeneste	18
3.8.6	Pålegg om å ta igjen årlig heimevernstjeneste.....	19
3.8.7	Forslag til presisering av den utvidede verneplikten og tjenesteplikten i Heimevernet for personer mellom 44 og 55 år	19
3.8.8	Om frivillige i Heimevernet.....	20
3.8.9	Heimevernsnemdenes rett til å kreve utvidet og uttømmende politiattest.....	20
3.9	Kapittel 9 Tjeneste for vernepliktige akademikere.....	21
3.10	Kapittel 10 Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet.....	21
3.10.1	Generelt om forslag til kapittel 10	21
3.10.2	Fastsettelse av medisinsk invaliditet.....	22
3.10.3	Språklige oppdateringer	22
3.11	Kapittel 11 Utsettelse av tjeneste og innkalling til annen tjeneste	22
3.12	Kapittel 12 Fritak for fremmøte i Forsvaret på grunn av sivil stilling eller fagkyndighet	24
3.12.1	Generelt om forslag til kapittel 12	24
3.12.2	Forslag om fritak for brannfolk som er tilsatt på deltid.....	24
3.12.3	Fritak for ordinerte prester i Den norske kirke og prester og forstandere i registrerte tros- og livssynssamfunn	25
3.13	Kapittel 13 Fritak for tjeneste i Forsvaret av overbevisningsgrunner	25
3.13.1	Generelt om forslag til kapittel 13	25
3.13.2	Søknad om fritak.....	26
3.13.3	Fritak for tjeneste når det er reist sak for domstolene	26
3.13.4	Oppheving av fritaksvedtaket	26
3.14	Kapittel 14 Fellesbestemmelser	26
3.14.1	Generelt om forslag til kapittel 14	26
3.14.2	Om pliktmessig avhold	27

3.14.3	Forsvarets rett til å kreve vandelsvurdering.....	27
3.14.4	Om støtte fra politiet og norske utenriksstasjoner	27
3.14.5	Om oppbevaring og vedlikehold av våpen og utstyr	27
3.14.6	Alle klager skal behandles av Forsvarsdepartementets klagenemnd i vernepliktssaker	28
3.15	Kapittel 15 Straff	28

1 Innledning og gjeldende rett

Forslag til forskrift om verneplikt og heimevernstjeneste utfyller lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret (forsvarsloven) på de områdene som handler om rettigheter og plikter tilknyttet verneplikten og frivillig tjeneste i Heimevernet.

I forslag til ny forskrift om verneplikt og heimevernstjeneste er fire tidligere forskrifter slått sammen, og helt eller delvis videreført. Disse er:

- forskrift 10. desember 2010 nr. 1605 om utskrivning og verneplikt
- forskrift 30. april 1999 nr. 431 til lov om Heimevernet.
- forskrift 22. juni 2000 nr. 634 om utbetaling av engangserstatning ved dødsfall og invaliditet blant personell som avtjener verneplikt mv.
- forskrift 25. mai 2012 nr. 464 om behandling av saker om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner etter lov 19. mars 1965 nr. 3

Forslag til ny forskrift om verneplikt og heimevernstjeneste omfatter et bredt felt av temaer. En arbeidsgruppe med deltakere fra representanter fra Forsvarsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Forsvarets personell- og vernepliktssenter og Regelverksenheten i Forsvarsstaben har utarbeidet forslaget til forskrift.

Det er laget forskriftsspeil med utgangspunkt i gjeldende forskrifter og forskriftsspeil med utgangspunkt i forslag til ny forskrift. Det fremgår av forskriftsspeilene hvor gjeldende bestemmelser er tatt inn i forskriften og hvilke bestemmelser som ikke foreslås videreført.

2 Hovedtrekkene i departementets forslag

2.1 Har forskriften en god struktur og et enkelt og forståelig språk?

I stor grad er forslag til ny forskrift en forenkling og klargjøring av språket i dagens bestemmelser, uten materielle endringer. Departementet har valgt en struktur som er i tråd med oppbyggingen av forsvarsloven. Kapitlene er lagt opp kronologisk, slik vernepliktige og tjenestepliktige møter Forsvaret. Først kommer kapitler om verneplikten, regler om vurdering av hvem som er skikket til tjeneste, tjenesteplikten for ulike grupper tjenestepliktige, og bestemmelser om innkalling til tjeneste. Videre er det bestemmelser om forhold etter at personen er kalt inn til tjeneste; engangserstatning, utsettelse og fritak for tjeneste. Til slutt i forskriften kommer fellesbestemmelser, herunder klageregler, og kapitler om straff og ikrafttredelse.

Gjeldende vernepliktforskrift har en kapittelvis nummering av paragrafene, men forslaget til ny forskrift har fortløpende nummering.

Departementet ber om innspill til forskriftens struktur og oppbygging.

2.2 Beskrivelse av organisatoriske forhold internt i Forsvaret i forskriften

Forsvaret er en stor organisasjon. I gjeldende regelverk fremgår det flere steder hvilken enhet i Forsvaret som utfører bestemte oppgaver. Regelteknisk skal det i lov og forskrift som hovedregel ikke delegeres internt i en virksomhet. Det skaper et mindre dynamisk regelverk. I gjeldende regelverk er for eksempel oppgavene til Forsvarets personell- og vernepliktssenter særlig regulert. Forsvarets personell- og vernepliktssenter har en helt sentral rolle i forvaltningen av verneplikten.

I forsvarsloven § 5 om organiseringen av Forsvaret, er Forsvarets personell- og vernepliktssenters rolle ikke direkte regulert. Se nærmere om Forsvarets personell- og vernepliktssenters rolle i Prop. 102 L (2015–2016) kapittel 6.4.2.

Departementet foreslår at den samme linjen som ble valgt i forsvarsloven, legges til grunn i forskriften. Gjennomgående foreslås det derfor at myndighet legges til «Forsvaret», istedenfor Forsvarets personell- og vernepliktssenter (tidligere Vernepliktsverket). Endring i ordlyden er ikke ment å skape noen materielle endringer i hvor myndigheten ligger i Forsvaret i dag. Departementets syn er imidlertid at det er mest naturlig at dette reguleres i Forsvarets interne regelverk.

På noen områder ser departementet likevel behov for å presisere at det for eksempel er Forsvarets personell- og vernepliktssenter som har myndigheten. Det gjelder i forslag til kapittel 3 om Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister. Kapittel 3 regulerer adgangen til å behandle personopplysninger. Av hensyn til personvernet, ser departementet gode grunner for å avgrense tilgangen og adgang til å behandle opplysningene.

2.3 Forskriftsfesting av underliggende regelverk

Videre foreslår departementet at deler av Forsvarets eget underliggende regelverk forskriftsfestes. Slik regelverket er i dag, er en del rettigheter og plikter regulert i forskrift, mens andre er regulert i underliggende regelverk, uten at det er en prinsipiell grunn til at den ene eller andre formen er valgt. Departementet har forsøkt å samle sentrale bestemmelser om rettigheter og plikter tilknyttet verneplikten i forslag til ny forskrift. En samling vil være klargjørende og synliggjøre bedre hvilke rettigheter og plikter den enkelte har. Hvilke bestemmelser dette gjelder, fremgår av gjennomgangen nedenfor.

2.4 Klargjøring av klageadgangen og en reell to-instansbehandling

Et grunnleggende prinsipp i forvaltningen er rett til en reell to-instansbehandling av saker som berører rettigheter og plikter. Forvaltningsloven kapittel IV til VI gjelder ikke for deler av forsvarsloven med underliggende forskrifter, jf. forsvarsloven § 64 første ledd. Etter forsvarsloven § 64 andre ledd kan forvaltningslovens kapittel IV til VI likevel gjøres gjeldende for forskriftne.

I enkelte saker etter vernepliktsforskriften er det Forsvaret personell- og vernepliktssenter som er klageinstans for avgjørelser fra andre avdelinger i Forsvaret,

jf. vernepliktforskriften § 24-2. I dette forslaget til ny forskrift, ønsker departementet å styrke behandlingen av klagesaker, slik at det i større grad enn i dag er en reell to-instansbehandling. Departementet foreslår derfor at klagesaker som i dag behandles av Forsvarets personell- og vernepliktssenter etter vernepliktforskriften § 24-2 og heimevernetsforskriften, skal behandles av Forsvarsdepartementets klagenemnd for vernepliktssaker, jf. punkt 3.14.6.

Klagenemnda for vernepliktssaker er opprettet av Forsvarsdepartementet og behandler i dag klager i saker hvor Forsvarets personell- og vernepliktssenter har fattet vedtak, jf. vernepliktforskriften § 24-3. Forsvaret har opplyst at Forsvarets personell- og vernepliktssenter i dag ikke mottar mange klager etter gjeldende regelverk. Sakene løses på avdelingsnivå med rådgivning fra Forsvarets personell- og vernepliktssenter.

Klagenemnda har de siste årene behandlet under 10 klager i året.

Forsvarsdepartementet forventer ikke at forslaget vil innbære store endringer i antall klager til nemnda.

Sammensetningen og sakbehandlingsregler for nemnda er fastsatt i instruks fra Forsvarsdepartementet. Nemnda består av fire medlemmer og to varamedlemmer. Lederen er jurist. To av medlemmene bør være en offiser som tjenestgjør i Forsvaret og et medlem skal være fra landssekretariatet til Tillitsvalgtordningen for Forsvaret. Forsvarets personell- og vernepliktsenter er sekretariat for nemnda. Departementet mener at klagenemnda har tilstrekkelig kompetanse til å behandle klagesakene.

Utgiftene til nemnda dekkes i dag av Forsvaret. Eventuelle økte administrative og økonomiske konsekvenser vil bli håndtert innenfor gjeldende budsjettammer.

3 Nærmere om forslag til forskrift om verneplikt og heimevernstjeneste

3.1 Kapittel 1 Formål og virkeområde

3.1.1 Generelt om forslag til kapittel 1

Forslag til § 1 angir hva forskriften gjelder. Forskriften har bestemmelser om rettigheter og plikter for vernepliktige. Videre er det bestemmelser om sesjonsprosessen, forvaltningen av verneplikten og utsettelse av og fritak for verneplikten. Heimevernstjeneste er en del av verneplikten, og rettigheter og plikter er behandlet sammen med bestemmelser om verneplikt i øvrige deler av Forsvaret så langt det passer. På enkelte områder er det andre, avvikende regler for heimevernstjenesten. Forskriften har derfor også særbestemmelser om heimevernstjenesten som er plassert i kapittel 8.

Paragrafen skal videreføre hovedtrekkene fra dagens vernepliktforskrift §§ 1-1 og 1-2 om formål og virkeområde, og hensikten med felles vernepliktsforvaltning som i dag følger av vernepliktsforskriften § 13-1.

3.1.2 Behov for å definere begreper?

Departementet har vurdert om det er nødvendig med en egen bestemmelse med definisjoner av sentrale begreper i forskriften. Etter en gjennomgang, har departementet ikke funnet begreper som bør defineres og plasseres i en innledende bestemmelse. Departementet ser ikke at det er nødvendig å videreføre definisjonene i gjeldende vernepliktforskrift § 1-3 og forskrift om utbetaling av engangserstatning ved dødsfall og invaliditet blant personell som avtjener verneplikt mv. § 3 i en egen bestemmelse. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om det er begreper som bør defineres og forklares i en egen bestemmelse i kapittel 1.

3.2 Kapittel 2 Verneplikten

Forslag til kapittel 2 inneholder bestemmelser om den overordnede forvaltningen av verneplikten, vernepliktens rekkevidde og plikter og begrensninger for personer som ikke er norske statsborgere, og når verneplikten kan opphøre.

Forslag til bestemmelser er hjemlet i og utdyper forsvarsloven § 6 om hvem som har verneplikt og § 15 om overføring til Sivildforsvaret og til politiet, jf. Prop. 102 L (2015–2016) kapittel 7.1 og 7.5. Forslagene erstatter reglene i dagens vernepliktforskrift §§ 2-5, 2-6, 2-7, 2-8, 8-19, 8-20 (forslag til § 2), § 2-2 (forslag til § 3), § 13-2, 13-4 og 13-6 (forslag til § 4). Forslagene er i hovedsak videreføring av gjeldende rett. Det er også foreslått mindre språklige endringer.

I forslag til § 3 om opphør av verneplikten er det tatt inn en definisjon av hva som menes med å være fast bosatt i utlandet. Definisjonen innebærer ingen endring av gjeldende rett, men er tatt inn for å klargjøre når en person regnes om bosatt i utlandet etter forskriften. Kapittelet beskriver også Forsvarets ansvar for overordnet kontroll med verneplikten og forvaltningen av verneplikten. Forslaget gir regler for hva den overordnede forvaltning av og kontroll med verneplikten innebærer. Med vernepliktens gjennomføring i totalforsvaret menes tjeneste i Sivildforsvaret og politiet ved tilbakeføring til Forsvaret.

Ansaret for kontroll med og forvaltning av verneplikten ligger hos Forsvarets personell- og vernepliktssenter i dag. Departementet foreslår å endre dette i forskriften til Forsvaret, dette innebærer ingen endring i gjeldende organisering i Forsvaret. Forslaget er i tråd med de prinsipielle føringene lov og forskrift, jf. punkt 2.2.

3.3 Kapittel 3 Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister

3.3.1 Generelt om forslag til kapittel 3

Departementet foreslår et eget kapittel om Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister. Forslag til kapittel 3 inneholder bestemmelser om hvilke opplysninger Forsvaret kan innhente og registrere, og forvaltningsansvaret for registeret. Kapittelet inneholder også bestemmelser om hvem som har innsynsrett i registeret, om Forsvarets informasjonsplikt til den registrerte og bestemmelser om hvilken informasjon som kan utleveres for forskning.

Det behandles omfattende personopplysninger i registeret. Ved behandling av personopplysninger er det viktig at personvernet ivaretas. Departementet vil derfor fremheve reglene rundt behandlingen, og at det bør gjøres i form av et eget kapittel. Forslag til bestemmelser i kapittelet er hjemlet i og utdyper forsvarsloven § 7. Forslaget bygger på vernepliktforskriften §§ 14-1, 14-2 til 14-4, 18-1, 18-2, 18-5, 18-6, 21-2 og 21-3 og heimevernsforskriften punkt 81. I forslaget er det også tatt inn bestemmelser fra Forsvarets interne regelverk, Bestemmelser for utskrivning og verneplikt (BUV), del III.

3.3.2 Klargjøring av formålet med registeret og saksbehandlingsregler

Ved å samle bestemmelsene i ett eget kapittel, ønsker departementet å klargjøre rettigheter og plikter ved behandling av personopplysninger på en bedre måte enn i dag. Forslaget er også en omfattende omskriving av ordlyden i gjeldende rett, for å klargjøre innholdet. Det er ikke ment å medføre materielle endringer.

Departementet har vurdert om det er behov for en egen bestemmelse om registerets formål, men har kommet frem til at det er tilstrekkelig at formålet med innhenting og behandlingen av opplysningene fremgår av forsvarsloven § 7. Formålet med Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister er å registrere alle opplysninger som har betydning for verneplikten og tjenesteplikten til personer som kan kalles inn til tjeneste i Forsvaret. Forsvaret kan bruke opplysningene til å vurdere om personene er skikket til tjeneste, og om de skal pålegges tjenesteplikt.

Formålet med innhenting av opplysningene er styrende for mange av de vurderingene som skal foretas, det gjelder blant annet i forbindelse med vurderinger av rett til innsyn og om opplysningene kan brukes til forskning. En formålsbestemmelse er et nyttig redskap for å kunne ta slike vurderinger.

På den annen side vil formålet med registeret avgrenses og styres av forslag til bestemmelse om innhenting av opplysninger. En formålsbestemmelse som delvis gjentar dette, kan medføre tvil om forholdet mellom ordlyden i forsvarsloven og i forskriften. Departementet ber særlig om høringsinstansenes syn på om det er behov for å presisere hva som er formålet med innhenting av opplysningene også i forskriften.

3.3.3 Forskriftsfesting av Forsvarets interne bestemmelser om Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister

Departementet foreslår å forskriftsfeste bestemmelser fra BUV om Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister. Det gjelder for det første regler om hvilke opplysninger Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister skal inneholde, og med det hva Forsvaret kan innhente og registrere opplysninger om (§ 5). Forsvaret kan innhente og registrere opplysninger om personer som kan kalles inn til tjeneste i Forsvaret, og om personer som er i tjeneste. Bestemmelsen skiller mellom hva som kan innhentes med og uten samtykke fra den det gjelder. Forsvaret skal ikke innhente opplysninger uten samtykke som ikke er nødvendige for vurderingene etter kapittel 3. Listen over hvilke opplysninger som Forsvaret kan innhente og registrere, er ikke uttømmende.

Behandlingsansvaret ligger i dag hos Forsvarets personell- og vernepliktssenter, og dette foreslås videreført i forskriften.

Ved tilgang til og behandling av store mengder personopplysninger i en stor etat som Forsvaret, mener departementet det er nødvendig å avgrense tilgangen i forskriften. Opplysningene i registeret skal behandles og brukes i samsvar med personopplysningsloven, arkivloven, sikkerhetsloven og annet relevant regelverk. Departementet forutsetter at Forsvaret har rutiner for å sikre at opplysninger om personer som krever særskilt skjerming, bare behandles av dem som er autorisert for slik behandling. Dette gjelder blant annet personer i samfunnskritiske posisjoner og personer med sperret adresse.

Videre foreslår departementet at Forsvarets regler om at personer som mottar trygd for en diagnose som tilsier at de ikke er medisinsk skikket til tjeneste, kan registreres som ikke vernepliktige, tas inn i forskriftens § 7. Videre foreslås det presisert at all tjenestegjøring skal registreres. All tjeneste i Forsvaret, Sivilforsvaret eller politireserven gir en kompetanse, og ved disponering eller beordring til tjeneste, er det nødvendig med riktige og oppdaterte opplysninger for å sikre at personen har eller kan opparbeide den kompetansen som er nødvendig for å kunne utføre tjenesten.

Forsvaret kan bestemme at opplysninger om tjenesten skal unntas fra offentlighet. Etter avtale med Riksarkivet skal kopi av opplysningene om en person overføres samlet til Riksarkivet når en person fyller 70 år.

Departementet foreslår også å forskriftsfeste Forsvarets informasjonsplikt til dem som det er registrert opplysninger om i § 8. Forslaget bygger på Forsvarets regler om melding om innrulling.

3.3.4 Rett til innsyn

Rett til innsyn i registeret gjelder bare for personen selv. Retten til innsyn er personlig, selv om den registrerte er under 18 år. Det er derfor ikke anledning for personenes foresatte eller verger, å kreve innsyn i hva som er registrert. For å klargjøre dette, ønsker departementet at dette skal fremgå direkte av forskriften, og det foreslås tatt inn i § 9.

Forsvaret registrerer og oppbevarer en stor mengde personopplysninger som er av interesse for forskning. Etter forvaltningsloven kan forvaltningsorganer gi personopplysninger til forskning. Myndigheten til å bestemme om opplysningene skal utgis til forskning, kan delegeres. Forsvarsdepartementet har delegert denne myndigheten til Forsvaret. Departementet foreslår at dette reguleres i forslag til § 10 om behandling av personopplysninger til bruk for forskning. Bestemmelsen er en kodifisering av praksis, og departementet mener det bør synliggjøres i forskrift.

3.4 Opplysnings- og meldeplikt

Forslag til kapittel 4 inneholder bestemmelser om meldeplikt ved endring av kontaktinformasjon og plikt til å fylle ut egenerklæring hvis Forsvaret ber om det. Egenerklæringen er et nettbasert spørreskjema som alle 17- og 18-åringer får når de blir registrert i Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister (dagens sesjon 1).

Egenerklæringen er et sentralt element i vurderingen av hvem Forsvaret kaller inn til sesjon, og er basert på tillit. Brudd på bestemmelsen er straffebelagt etter forsvarsloven § 66, og viderefører vernepliktforskriften §§ 15-5, 20-1 og 21-5 og heimevernfsforskriften punkt 58. Kapittelet inneholder også forslag til bestemmelse om at også politiet, Sivilforsvaret og norske utenriksstasjoner kan be om opplysninger om forhold som har betydning for verneplikten. Forslag til kapittel 4 er en videreføring av gjeldende rett, med forslag til språklige oppdateringer og forenklinger.

Formålet med kapittelet er å sørge for at Forsvaret til enhver tid har riktige opplysninger og kontaktinformasjon.

3.5 Kapittel 5 Vurdering av hvem som er skikket til tjeneste

3.5.1 Generelt om forslag til kapittel 5

Forslag til kapittel 5 inneholder bestemmelser om vurderinger av hvem som er skikket til tjeneste. Bestemmelsene i kapittelet omhandler hvem som kalles inn til sesjon, hvilke hensyn Forsvaret må ta når Forsvaret kaller personer inn til sesjon, med tanke på å legge til rette for at den innkalte for eksempel skal få minst mulig fravær fra skole. Kapittelet omhandler også hvem og på bakgrunn av hvilke undersøkelser og opplysninger Forsvaret fastsetter skikketheten på sesjon. Kapittelet inneholder også bestemmelser om vurdering av helsetilstand og om muligheten til å klage på vedtak om helsetilstand. I tillegg til å tilfredsstille andre krav som Forsvaret stiller, må tjenestepliktige være fullvaksinert før de er skikket til tjeneste. Departementet foreslår at Forsvarets krav til at den tjenestepliktige skal la seg vaksinere også står i kapittel 5. Kapittelet bygger på vernepliktforskriften §§ 12-6, 15-1 til 15-4, 15-6 til 15-9, 15-11, 15-13, 15-14, 15-16, 15-17, 16-1, 16-2 og 16-4 og heimevernfsforskriften punkt 36, 45 og 46. Forslagene er i stor grad videreføring av gjeldende rett, med språklige oppdateringer og forenklinger. Departementet foreslår også å forskriftsfeste bestemmelser som i dag står i Forsvarets interne regelverk, BUV del III.

3.5.2 Forskriftsfesting av Forsvarets interne bestemmelser om sesjon og hvem som kalles inn til sesjon

Forsvarets bestemmelser om planlegging av klassifiseringen, om økonomisk godtgjøring, tapt arbeidsinntekt og skyss- og kostgodtgjøring ved frammøte på sesjon (forslag til § 17), tilrettelegging av gunstige tidspunkter for sesjon (forslag til § 15 andre ledd) og om innkalling av personer som er bosatt i utlandet (forslag til § 14 tredje ledd), foreslås forskriftsfestet.

Departementet har vurdert å ta inn en regulering i § 14 om at personer som ikke behersker norsk skriftlig og muntlig, ikke skal kalles inn til sesjon. Kravet fremgår av BUV del III i dag. Begrunnelsen for kravet er at det er en forutsetning å beherske norsk for de prøvene som blir gjennomført på sesjon. Det er uhensiktsmessig at noen skal kalles inn til sesjon, hvis det på forhånd er på det rene at de ikke i tilstrekkelig grad behersker språket. Departementet mener dette dekkes av forslag til første ledd. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om det er behov for at kravet til å beherske norsk skriftlig og muntlig fremgår direkte av forskriften.

Departementet foreslår også å presisere at også en person som er innkalt til sesjon, har rett til permisjon fra arbeidsstedet for å møte på sesjon, jf. arbeidsmiljøloven § 12-12.

Videre ønsker departementet at de som er på sesjon, skal få så mye informasjon som mulig på sesjonen. Departementet foreslår derfor å forskriftsfeste dette når det gjelder resultatene av sesjonen, og, om mulig, om de skal kalles inn, og hvor de skal møte til førstegangstjeneste, jf. § 16.

Departementet foreslår også å forskriftsfeste regler om omgjøring av vedtak av helsetilstanden i § 20.

3.5.3 Nærmere om vurdering av helsetilstand og krav til medisinsk skikkethet, og klageadgangen

Det følger av forslag til § 19 at som ledd i vurderingen av hvem som er skikket til tjeneste, fattes for det første et vedtak om helsetilstanden til den som vurderes for tjeneste, og for det andre avgjøres den medisinske skikketheten. *Vedtak om helsetilstand* fattes av Forsvarets leger, på bakgrunn av en klinisk undersøkelse. Vedtaket baseres på den faktiske helsetilstanden på undersøkelsestidspunktet. Krav til medisinsk skikkethet fastsettes av Forsvaret. *Avgjørelsen om medisinsk skikkethet* bygger på vedtaket som Forsvarets leger har fattet vedtak om helsetilstand, som vurderes opp mot de helsekravene som Forsvaret stiller. Bestemmelsen i dagens vernepliktforskrift § 16-2 sier at legekjennelsen «ikke tjenestedyktig» skal kontrolleres av overordnet legemyndighet. Departementet foreslår i forslag til § 19 å endre bestemmelsen, slik at vedtak om helsetilstand som blir fattet utenom sesjon og som fastslår at personen ikke er helsemessig skikket til noen form for tjeneste i Forsvaret, skal fattes av minst to av Forsvarets leger. For personer som frivillig ønsker å inngå kontrakt om tjenesteplikt i Heimevernet, gjelder kravene som oppstilles for tjenestepliktige. Det kan stilles andre krav til frivillige som vil gjøre tjeneste i Heimevernet, enn for tjenestepliktige for øvrig. Med Forsvarets lege menes leger som Forsvaret har gitt i oppdrag å vurdere personenes helsetilstand. Dette er ikke nødvendigvis militære leger.

Departementet foreslår i § 20 en bestemmelse om omgjøring av vedtak om helsetilstanden og i § 21 en bestemmelse om klage på vedtak om helsetilstanden. Forsvarets bestemmelser om muligheten til å oppheve og påklage en legekjenning, er løftet til forskrift i samsvar med forsvarsloven § 11, jf. Prop. 102 L (2015–2016) kapittel 7.3. I forslaget til § 21 om klage, gjør departementet oppmerksom på at det er ulike regler for klage som gjelder i første og andre ledd. Første ledd omhandler klage for dem som er på sesjon, og viderefører reglene i dagens vernepliktforskrift § 16-4. Her følger det av forsvarsloven § 11 at klagefristen er seks måneder etter vedtakstidspunktet. Klagefristen for tjenestepliktige som er i tjeneste og tjenestepliktige i Heimevernet, er tre uker. Dette følger i dag av Forsvarets interne regelverk.

3.5.4 Om krav om vaksinerings og plikt til å la seg vaksinere

Det følger av forsvarsloven § 20 regler om vaksinerings og andre tiltak for å forebygge smittsomme sykdommer. Departementet foreslår i § 22 i forskriften bestemmelser om

krav om vaksinerings og plikt til å la seg vaksinere. Dagens vernepliktforskrift § 21-6 gir forsvarssjefen myndighet til å gi nærmere bestemmelser om vaksiner og andre forebyggende tiltak mot smittsomme sykdommer. Forslag til ny forskriftstekst tar utgangspunkt i de krav som Forsvaret stiller til de som skal gjøre tjeneste og Forsvarets bestemmelser om vaksinasjon. Hensynet til Forsvarets operativitet, krever et minimum av vern mot smittsomme sykdommer og epidemier. Forsvaret krever derfor at alle skal ha gjennomført vaksinasjon etter forskrift om nasjonalt vaksinasjonsprogram før de møter til tjeneste. Dette er en forutsetning for å bli vurdert som skikket til tjeneste. Dersom tjenesten krever vaksinasjon eller tiltak ut over nasjonalt vaksinasjonsprogram, blir dette initiert og utført av Forsvaret. Rapportering av gjennomførte vaksinasjoner til Nasjonalt vaksinasjonsregister etter SYSVAK-registerforskriften sikrer at opplysninger om vaksinasjoner utført av Forsvaret, også er tilgjengelig for den tjenestepliktige og det sivile helsevesen.

3.6 Kapittel 6 Tjenesteplikten for vernepliktige og personer med kontrakt om tjeneste

3.6.1 Generelt om forslag til kapittel 6

Det følger av forsvarsloven § 2 første ledd at tjenesteplikten gjelder for alle som har verneplikt, militært tilsatte og andre som har inngått kontrakt om tjeneste med Forsvaret. Forslag til kapittel 6 inneholder bestemmelser om tjenesteplikten i Forsvaret for vernepliktige og personer med kontrakt om tjenesteplikt. Kapittelet utdyper forsvarsloven §§ 2, 6, 18, 25, 26, 30, 34 og 48 og bygger på vernepliktforskriften §§ 2-11, 2-12, 3-5, 3-7, 4-5, 5-2 til 5-9, 5-11 til 5-13, 8-8 til 8-10, 9-1, 11-11, 11-3 til 11-8, 13-8 og 19-3 og heimevernetsforskriften punkt 60, 61 og 76.

3.6.2 Omfanget av tjenesteplikten

Kapittelet angir de ulike gruppene som tjenesteplikten gjelder for og når den gjelder.

I forslag til § 23 foreslår departementet en bestemmelse for å klargjøre plikten til å gjøre tjeneste, og plikt til å være reserve i avdelingen i en periode på to år etter at førstegangstjenesten er ferdig. Første ledd er nytt, og omhandler hvem tjenesteplikten gjelder, og plikten til å gjøre tjeneste i enhver stilling som Forsvaret pålegger den tjenestepliktige. Innholdet i første ledd følger av forsvarsloven § 2, men departementet mener at det er hensiktsmessig å ha med av pedagogiske årsaker.

Vernepliktige og personer som inngår kontrakt om tjeneste i Forsvaret, kan i tillegg til tjeneste i Forsvaret også bli pålagt tjeneste i Forsvarsdepartementet og andre underliggende etater.

Paragraf 23 andre ledd viderefører vernepliktforskriften § 13-8 bokstav c om hvordan tjenestepliktige som avslutter tjenesten i Forsvaret skal disponeres som reserver for den avdelingen der de sist hadde tjeneste.

I § 24 foreslår departementet en bestemmelse som regulerer tjenesteplikten for personer som ikke er pålagt verneplikt. Dette gjelder for eksempel kvinner født før

1997, jf. forsvarsloven § 25. Bestemmelsen regulerer også når utenlandske statsborgere kan pålegges en tjenesteplikt i Forsvaret.

Forsvarsloven § 6 femte ledd unntar ordinerte prester, i Den norske kirke og prester og forstandere i registrerte tros- og livssynsamfunn fra tjeneste i Forsvaret, jf. Prop.102 L (2015–2016) s. 43 De har likevel en plikt til å gjøre tjeneste som «feltprest», hvis de har utført tjeneste i Forsvaret før de ble ordinert eller tilsatt som prest eller forstander. Dette fremgår av § 25 og er en videreføring av gjeldende vernepliktforskrift §§ 2-11 andre ledd og 2-12 første ledd.

Bestemmelser om fritak fra tjeneste i krig, når krig truer eller ved styrkeoppbygging er videreført i forslag til § 85, jf. punkt 3.12. Feltprestere i Forsvaret er nærmere regulert av tjenesteordningen for feltprester som er fastsatt ved kongelig resolusjon 10. april. 2015. Gjeldende vernepliktforskrift §§ 2-11, 2-14, 2-16, 2-17, 2-18 og 2-19 videreføres ikke fordi de dekkes av forsvarsloven §§ 6 femte ledd, 8 og 9, og fordi departementet mener at det ikke er nødvendig å videreføre bestemmelsene. Det er ikke bare prester som arbeider innenfor feltprestordningen i Forsvaret. Ordningen er under utvikling og begrepene vil kunne bli endret. Departementet har også vurdert om det er bestemmelser i tjenesteordningen for feltprester som bør tas inn i forskriften, men har kommet til at det ikke er bestemmelser av en slik karakter i tjenesteordningen som bør tas inn i forskriften.

Paragraf 26 utfyller forsvarsloven § 30 og presiserer at det kun gis fritak fra førstegangstjenesten for personer som har utført tjeneste i et annet lands forsvar, og at det er Forsvaret som behandler disse sakene om fritak.

Kapittelet har også regler om utvidet tjenesteplikt for tidligere militært tilsatte ved mangel på tjenestepliktige under 55 år, og regler om tjenesteplikt i krig eller når krig truer.

3.6.3 Beregning og godskriving av tjenestetid

Paragraf 27 til 31 inneholder bestemmelser om hvordan tjenestetid skal beregnes og godskrives.

I forslag til § 27 er det fellesbestemmelser beregning av tilleggstjeneste hvis den tjenestepliktige har vært fraværende eller vist forsømmelser i tjenesten. Det skilles mellom fravær med gyldig grunn, der pålagt tilleggstjeneste skal regnes som en del av den ordinære tjenesten, og fravær uten gyldig grunn, der tilleggstjenesten ikke skal regnes med som en del av den ordinære tjenesten. Bestemmelsen utfyller forsvarsloven § 26. Departementet foreslår i tredje ledd en presisering av når tilleggstjeneste bør gjennomføres i slike tilfeller. Formålet med forslaget er å unngå unødvendige ulemper for personen ved gjennomføringen. Forslaget er en forskriftsfesting av Forsvarets interne regelverk, BUV del III.

Bestemmelsen i § 30 viderefører innholdet av § 24 siste ledd i lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner, og gjeldende vernepliktforskrift § 5-11. Ved oppheving av et fritaksvedtak, skal utført sivil verneplikt trekkes fra den ordinære tjenestetiden. Den sivile verneplikten ble avviklet i 2012, slik at bestemmelsen er begrenset til tjeneste som ble gjennomført før dette

tidspunktet. For å sikre at tilbakeførte mannskap får tilstrekkelig opplæring, skal disse utføre minst seks måneder tjeneste i Forsvaret.

Paragraf 32 viderefører adgangen til å klage på vedtak om godskrivning av ordinær tjenestetid, men departementet foreslår at eneste klageinstans skal være til Forsvarsdepartementets klagenemnd i vernepliktsaker.

3.6.4 Om tjenesteplikt i krig eller når krig truer

Etter forsvarsloven § 48 kan tidligere militært tilsatte bli pålagt tjenesteplikt etter de har fylt 55 år i krig eller når krig truer. Det fremgår av forslaget til § 33 at de kun kan bli pålagt tjeneste, hvis ikke Forsvarets behov for personell kan dekkes av yngre tjenestepliktige som kan løse oppdraget. Forsvaret kan også innkalle tidligere militært tilsatte til kurs og trening slik at de er i stand til å gjøre tjeneste i en styrkeoppbyggingssituasjon. Bestemmelsen er en videreføring av gjeldende rett.

Forslag til forskriften § 34 omhandler tjenestepliktiges plikter i krig eller når krig truer. Bestemmelsen bygger på heimevernsforskriften punkt 76, men er foreslått forenklet. Deler av innholdet i bestemmelsen er etter departementets mening utdatert, da nye kommunikasjonsmidler gjør det lettere å få tak i soldatene. Departementet foreslår videre å gjøre den gjeldende for alle tjenestepliktige. Det er ingen grunn i dag til å skille mellom tjenestepliktige i heimevernet, og andre tjenestepliktige, på dette punktet.

3.7 Kapittel 7 Innkalling til tjeneste

3.7.1 Generelt om forslag til kapittel 7

Kapittelet omhandler bestemmelser for innkalling til tjeneste. Når det gjelder regler om innkalling til tjeneste i Heimevernet, foreslår departementet at det behandles i kapittel 8. Departementet mener at et eget kapittel for å samle det som er særegent for Heimevernet, er hensiktsmessig på dette punktet.

Departementet foreslår å bygge opp kapittelet med utgangspunkt i ulike typer tjeneste; førstegangstjeneste, repetisjonstjeneste og ekstraordinær tjeneste. Førstegangstjeneste, heimevernstjeneste, repetisjonstjeneste og offisers-, befals- og spesialistopplæring er del av den ordinære tjenesten, jf. forsvarsloven § 17 første ledd. Repetisjonstjeneste omfatter også hjelpetjeneste, som er tjeneste som støtter gjennomføringen av repetisjonstjeneste og etterutdanningskurs for vernepliktige eller tjenestepliktige som ikke er styrkedisponert til militær avdeling eller til Forsvarets fellesinstitusjoner.

Det er ingen rett å bli kalt inn til tjeneste, det beror på en helhetsvurdering. Det er likevel noen personer som ikke kalles inn uten en nærmere vurdering. Departementet foreslår en egen bestemmelse som presiserer hvem som ikke kalles inn til tjeneste.

Forslag til bestemmelser i kapittel 7 bygger hovedsakelig på og utdyper forsvarsloven §§ 17 og 19. Forslaget er i stor grad sammenslåing av gjeldende bestemmelser og språklige oppdateringer. Kapittelet bygger på vernepliktforskriften §§ 7-1, 8-1, 8-4, 8-5, 8-6, 8-7, 8-11, 8-12, 8-13, 8-17, 10-5, 11-12, 17-1, 17-5, 17-9 og heimevernsforskriften punkt 36.

Enkelte bestemmelser fra Forsvaret interne regelverk (BUV) foreslås også tatt inn i dette kapittelet.

3.7.2 Innkalling til tjeneste og forslag til endrede innkallingsfrister

Det fremgår av forslag til § 35 første ledd at Forsvaret, på bakgrunn av Stortingets årlige beslutninger om tjenestetid, tjenestemønster, budsjettrammer og totalforsvarets behov, bestemmer hvor mange som skal kalles inn til førstegangstjeneste og repetisjonstjeneste hvert år. Dette innebærer at det kan være flere som er skikket og motivert for tjenesten som ikke kalles inn av Forsvaret. Bestemmelsen utfyller forsvarsloven § 19 og viderefører gjeldende vernepliktforskrift § 17-1 og bestemmelser fra Forsvarets interne regelverk (BUV del II 2.4.12 og 2.5.1).

For ordinær tjeneste og repetisjonstjeneste foreslår departementet i § 35 andre ledd og § 36 andre ledd at innkalling til tjeneste skal være sendt minst tre måneder før oppmøtetidspunkt, eventuelt to måneder før oppmøtetidspunkt, hvis den tjenestepliktige er varslet på forhånd. Dette for å sikre at den tjenestepliktige skal få tilstrekkelig tid til å planlegge fraværet. Departementet foreslår å fjerne gjeldende minimums innkallingsfrist på 14 dager, da det kun er hvis den enkelte tjenestepliktige samtykker til en kortere frist at innkallingsfristen på henholdsvis tre og fire måneder kan fravikes (to måneder dersom melding om planlagt innkalling er sendt).

I forslag til 37 om ekstraordinær tjeneste er det ikke oppstilt krav til hvor lang tid før fremmøte den tjenestepliktige skal ha mottatt innkalling til tjeneste. Tidspunktet for når den innkalte skal møte ved ekstraordinær tjeneste vil fremgå av innkallingsordren. Forsvaret skal sende ut innkallingen så raskt som mulig. Varslingstiden vil avhenge av den ekstraordinære situasjonen. Bestemmelsen er likevel vurdert som viktig å ta med i forskriften av pedagogiske hensyn, da det er gitt krav til innkallingsfrister for de andre tjenestene.

3.7.3 Om personer som ikke kalles inn til tjeneste

Departementet foreslår en samlet oversikt over hvem som Forsvaret ikke kaller inn til tjeneste i forslag til § 38.

Forslag til § 38 første ledd gir en oversikt over personer som Forsvaret ikke kaller inn til tjeneste. Bokstav a viderefører presiseringen om at gravide ikke skal kalles inn til tjeneste. Departementet foreslår at bestemmelsen omfatter all tjeneste, og ikke bare førstegangstjeneste, som det står i dagens ordlyd. Behovet gjelder, uansett hvilken tjeneste kvinnen skal gjøre.

Første ledd bokstav b bygger på heimevernsforskriften punkt 36 som i dag kun gjelder for Heimevernet. Forsvarsdepartementet foreslår at bestemmelsen skal gjelde alle tjenestepliktige fordi dette er et behov for all tjeneste i Forsvaret og en forutsetning for bruk av forsvarsloven § 64.

Forslag til første ledd bokstav c og d omhandler hvilke straffeforhold som fører til at en person som hovedregel ikke kan kalles inn til tjeneste og viderefører deler av vernepliktforskriften §§ 11-9 til 11-13. I andre ledd fremgår det at Forsvaret i særlige tilfeller kan innkalle personer som er dømt for besittelse eller bruk av narkotika og dopingmidler. Dette er videreføring av gjeldende rett og praksis. Forsvaret kan foreta

en konkret vurdering av forholdene og hvis det er tale om mindre forseelser og det ikke antas å være fare for gjentakelse, kan Forsvaret kalle disse personene inn til tjeneste.

Forslag til tredje ledd er i gjeldende vernepliktforskrift §§ 8-11 og 8-12 begrenset til å kun gjelde for innkalling til førstegangstjeneste. Departementet foreslår i ny forskrift å gjøre denne gjeldende for innkalling til all ordinær tjeneste.

I tillegg er det ingen som er under 18 år som kan kalles inn til tjeneste i Forsvaret som innebærer opplæring eller deltakelse i stridsrelatert virksomhet. Dette fremgår av forsvarsloven § 4, jf. Prop. 102 L (2015–2016) punkt 6.3 og 16.1.

3.8 Kapittel 8 Tjeneste i Heimevernet

3.8.1 Generelt om forslag til kapittel 8

Tjenesten i Heimevernet har enkelte særtrekk og for å tydeliggjøre dette foreslår departementet et eget kapittel om tjeneste i Heimevernet. Det rettslige grunnlaget for disse bestemmelsene er forsvarsloven §§ 14, 17, 18 19, 23, 24 og 26. Kapittelet er basert på følgende gjeldende bestemmelser i heimevernfsforskriften punkt 37, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 47 til 51, 57, 59, 60 til 62, 64 til 72, 76, 74 og i vernepliktforskriften §§ 5-13, 8-5 og 8-6.

Kapittelet inneholder forslag om regler for hvordan innkalling til Heimevernet skal skje, gjennomføring av årlig heimevernstjeneste, hvordan ordinær tjenestetid skal beregnes og godskrives, om krav til å ta igjen årlig heimevernstjeneste og tilleggstjeneste for offiserer, befal og spesialister i Heimevernet. Videre foreslår departementet bestemmelser om utvidet verne- og tjenesteplikt for personer mellom 44 og 55 år, og om adgangen til å inngå kontrakt om tjeneste i Heimevernet. Det foreslås også en særlig bestemmelse om heimevernsungdom.

I all hovedsak er forslagene videreføring av gjeldende rett, med forslag om språklige forenklinger og klargjøringer. Gjeldende regelverk er til dels svært detaljert, og regulerer mer enn det som må være regulert i forskrifts form. Departementet mener at en rendyrking av innholdet i bestemmelsene til å gjelde rettigheter og plikter for de verne- og tjenestepliktige i Heimevernet, gir et klarere og lettere forståelig regelverk. I forslaget er det en rekke tidligere bestemmelser som er slått sammen, delt, og strukturert på en ny måte. Detaljene vil fremgå av forskriftsspeilet og det vises til dette. Departementet ber særlig om høringsinstansenes syn på valg av struktur i kapittel 8.

3.8.2 Forslag til forenkling av angivelse av frister for innkalling til heimevernstjeneste

Paragraf 39 regulerer innkalling til heimevernstjeneste, og da særlig frister for innkalling. Bestemmelsen utfyller forsvarsloven § 19 og erstatter heimevernfsforskriften punkt 66 og 67.

Departementet foreslår ikke å videreføre presiseringen om at man plikter å møte, selv om innkalling skjer med kortere varsel enn hovedregelen på 30 dager. Etter

departementets oppfatning er dette unødvendig å presisere. Departementet understreker at administrative årsaker ikke gir grunnlag for å gjøre unntak fra hovedregelen. Departementet foreslår videre å fjerne fristene for innkalling til tjeneste utenfor normal arbeidstid på åtte og to dager. Etter departementets oppfatning er det ikke behov for å regulere unntak fra fristene særskilt. Departementet foreslår også å fjerne kravet til innholdet i søknaden, da det følger av forsvarsloven § 19. Videre foreslår departementet å fjerne krav om svarkort mv. Innkalling skjer elektronisk og kravet er utdatert.

3.8.3 Forslag til klargjøring av begreper ved årlig heimevernstjeneste

For å tilpasse forskriften til hvordan årlig heimevernstjeneste gjennomføres, foreslår departementet enkelte forenklinger i § 40. Bestemmelsen erstatter heimevernfsorkriften punkt 47 og 48. Departementet foreslår blant annet å fjerne begrepet «fritidstjeneste», da dette brukes svært sjelden. Departementet foreslår også å konkretisere når en tjenestepiktig kan beordres til å gjøre heimevernstjeneste på et annet sted enn i sitt heimevernsdistrikt, i de tilfellene personen oppholder seg i et annet distrikt over en viss tid. Departementet foreslår å konkretisere varigheten til to måneder. Dette er i tråd med reglene for vanlige tjenestepiktige.

3.8.4 Plassering av bestemmelser om bistand fra Heimevernet

Bistand fra Heimevernet er forankret i forsvarsloven §§ 17 og 23. Forsvarsloven §§ 17 fjerde ledd og 23 fjerde ledd er en videreføring av gjeldende heimevernlov § 13. Heimevernfsorkriften punkt 49 til 51 regulerer tjeneste til støtte for sivile arrangementer og tjeneste for å avverge eller begrense naturkatastrofer og alvorlige ulykker. I heimevernfsorkriften punkt 50 omtales bistand til politiet. Forsvarets bistand til sivile myndigheter reguleres i politiloven § 27 a og instruks 22. juni 2012 nr. 581 om Forsvarets bistand til politiet. Punkt 49 til 51 omhandler i stor grad interne prosesser og administrative forhold som ikke må fastsettes i forskrift.

Departementet foreslår utfyllende bestemmelser til forsvarsloven § 23 i § 41. Bestemmelsen erstatter heimevernfsorkriften punkt 49. Bistand fra Heimevernet til politiet og andre offentlige etater er regulert av instruks og Heimevernets bistand til redningstjenesten er regulert av organisasjonsplanen til redningstjenesten. For å unngå dobbelregulering og uklarheter rundt tolkning av regelverket, foreslår departementet at §§ 42 og 43 bare viser til gjeldende instruks og organisasjonsplanen. Departementet foreslår også å vise til andre instruks enn bistandsinstruksen for politiet av pedagogiske årsaker.

Departementet har vurdert om §§ 41, 42 og 43 om bistand bør plasseres i forskrift om råd, valg og nemnder i Heimevernet. Etter en totalvurdering mener departementet at det er mest nærliggende å plassere bestemmelsene i denne forskriften, da den sier noe om hvilke type tjeneste tjenestepiktige i Heimevernet kan bli pålagt.

3.8.5 Godskrivning av heimevernstjeneste

I § 44 foreslår departementet å presisere at utført tjenestetid alltid skal beregnes i dager, ikke timer. Beregningen kan best illustreres med et eksempel: Ved beregning

av tjenestetid regnes en dag fra det tidspunktet personen møtte, til samme tidspunkt neste dag. Fremmøte fredag kl. 16.00 til 16.00 lørdag, vil dermed utgjøre en dag. Etter gjennomføring av første dags tjeneste, vil en ny, påbegynt dag regnes som en dags tjeneste, uavhengig av om den varer 24 timer. Det vil si, at etter at klokken har passert 16 i henhold til eksemplet over, og man har utført en dags tjeneste, regnes det som en hel ny dag fra klokken 16.01. Ved befalsmøter regnes hvert møte som fire timer. To møter regnes som en dags tjeneste.

I fjerde ledd foreslår departementet å presisere at opplæringen som pålegges offiserer, befal og spesialister i Heimevernet regnes som ordinær tjeneste. Femte ledd følger i dag av heimevernsforskriften punkt 73 andre ledd.

Departementet foreslår i § 45 at klageinstans for avgjørelser om beregningen og godskrivning av heimevernstjeneste skal være Forsvarsdepartementets klagemennd for vernepliktssaker.

3.8.6 Pålegg om å ta igjen årlig heimevernstjeneste

I § 46 foreslår departementet å regulere hvordan den tjenestepliktige skal ta igjen tjeneste han eller hun ikke har deltatt på. Den manglende deltakelsen kan skyldes gyldig fravær, ugyldig fravær og utsettelse av tjeneste. Bestemmelsen erstatter heimevernsforskriften punkt 60 første og tredje ledd, 62, 64 fjerde og femte ledd og 65. Beskrivelsen av hva som er gyldig og ugyldig fravær reguleres i forskriften § 27 og foreslås ikke gjentatt her. Regler om utsettelse finnes i kapittel 11.

Departementet ber særlig om høringsinstansenes syn på strukturen i bestemmelsen. Det gjelder særlig om reglene er tilstrekkelig klare og om sammenhengen med andre bestemmelser om fravær og utsettelse i andre deler av forskriften, er forståelig.

Departementet foreslår også enkelte materielle endringer. Pålegg om å ta igjen tjeneste i § 46 er endret fra en «skal-regel» til en «kan-regel». Endringen foreslås for å være i takt med Heimevernets behov. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om det bør være minst seks måneder mellom to treninger, i de tilfellene tjeneste skal tas igjen. Formålet med forslaget er å unngå at den tjenestepliktige får mange treninger på kort tid.

3.8.7 Forslag til presisering av den utvidede verneplikten og tjenesteplikten i Heimevernet for personer mellom 44 og 55 år

Departementet foreslår i § 47 utfyllende bestemmelser til forsvarsloven § 14. Forsvarsloven § 14 er en videreføring heimevernloven § 4. Bestemmelsen i forskriften er ny, men viderefører gjeldende rett. Personer mellom 44 og 55 år kan bare kalles inn til tjeneste i fred innenfor den ordinære tjenestetiden. Har man fullført sin plikttjeneste er man bare pliktig til å møte i krig. For å kunne møte i krig er det en forutsetning at man har nødvendig opplæring og kurs. Forsvaret kan derfor innkalle personer til kurs og opplæring som er nødvendig for å kunne dekke stillingen i krig eller når krig truer, selv om de har fullført den ordinære tjenestetiden.

3.8.8 Om frivillige i Heimevernet

Heimvernloven § 24 gir hjemmel til at personer kan tas opp i Heimevernet fra de har fylt 16 år og at personer som har fylt 19 år kan inngå kontrakt om frivillig heimevernstjeneste. Første ledd i § 24 gir hjemmel til å ta opp personer til heimvernsungdommen. Departementet mener det er viktig å klargjøre skillet mellom heimevernsungdom og andre frivillige. Det bør være klare grenser for hva heimevernsungdom kan gjøre. Departementet foreslår derfor å regulere de to gruppene i to forskjellige bestemmelser. Dette vil bidra til å klargjøre begrensningene for hvilke aktiviteter heimevernsungdom kan delta i.

I forslag til § 48 foreslår departementet å viderefører heimevernsforskriften punkt 39 og 41 med enkelte forenklinger. Departementet foreslår at søknadsskjemaet skal informere om de rettigheter og plikter frivillige har i Heimevernet.

Forslaget til § 49 om heimevernsungdom er forenklet sammenlignet med gjeldende heimvernsforskrift punkt 37 andre ledd, 38 og 42. Departementet foreslår å fjerne presiseringen om at heimevernsungdom under 18 år får samme opplæring som de over 18 år. Slik departementet ser det er ikke dette nødvendig å regulere i forskrift, det er unntakene som er det sentrale å få frem. Videre foreslår departementet å fjerne eksemplene på opplæring for heimevernsungdom, fordi det ikke er nødvendig med detaljerte regler om dette i forskrift. Dette bør reguleres i internt regelverk.

Departementet foreslår videre at begrepet «aspirant» ikke videreføres. I forslaget skilles det derfor bare mellom heimevernsungdom over og under 18 år. Det foreslås også å presisere at man ikke kan være heimevernsungdom og annen frivillig samtidig.

Det foreslås også enkelte materielle endringer. Departementet foreslår å presisere at også de som søker om å bli heimevernsungdom må oppfylle Heimevernets krav til skikkethet. Dette er ment å dekke både krav til medisinsk skikkethet og krav til vandel.

3.8.9 Heimevernsnemdenes rett til å kreve utvidet og uttømmende politiattest

Forslag til § 50 omhandler heimevernsnemdenes rett til å kreve uttømmende og utvidet politiattest for personer som søker om opptak i heimevernsungdommen, og for personer som søker om å frivillig gjøre tjeneste i Heimevernet. Forslaget er en videreføring av heimvernloven § 29 andre ledd, og er hjemlet i forsvarsloven § 59 femte ledd.

Bestemmelsen presiserer hvem som er frivillige for å klargjøre begrepet, da heimevernsforskriften punkt 37 til 44, bruker begrepet «frivillig» på både de som søker opptak til heimevernsungdommen og de som frivillig skriver kontrakt om tjenesteplikt. Personer som skriver kontrakt om tjeneste i Heimevernet er underlagt de samme plikter som vernepliktige med tjenesteplikt, når de har underskrevet kontrakten. Dette personellet skal derfor underlegges vandelskontroll, jf. forslag til § 95.

For personer som frivillig ønsker å inngå kontrakt om tjenesteplikt i Heimevernet, gjelder Forsvarets rett til å kreve vandelsvurdering.

3.9 Kapittel 9 Tjeneste for vernepliktige akademikere

Departementet foreslår et kapittel som særlig regulerer rettigheter og plikter for personer med sivil akademisk utdanning i forslag til kapittel 9. I dag er det kun personer med høyere akademisk utdannelse som kalles inn som såkalt vernepliktig akademisk befall (VAB). Bestemmelsen om vernepliktige akademisk befall i gjeldende vernepliktforskrift §§ 4-6, 6-1, 6-2 og 6-4 foreslås tatt inn i kapittel 9. Det foreslås i tillegg flere nye bestemmelser.

Rettslig grunnlag for kapittelet er forsvarsloven § 27. Forsvaret kan kalle inn personer med utdanning av betydning til offisers-, befals- og spesialistopplæring. Sivil utdanning omfatter utdanning fra om med videregående. Formålet med bestemmelsen er å gi Forsvaret mulighet til å rekruttere, utvikle og anvende personell med særlig kompetanse som Forsvaret har behov for. Departementet mener at det på nåværende tidspunkt bare er behov for å ha egne bestemmelser for personer som har akademisk utdanning som Forsvaret har behov for.

Forslag til §§ 51 og 52 omhandler innkalling av personer med sivil utdanning av betydning for Forsvaret som kan gjøre tjeneste som vernepliktig akademiker, og tjenestevilkår for denne gruppen. Hvilke fagområder som ordningen skal gjelde for, avhenger av hvilket behov Forsvaret har. Under tjenesten har de samme vilkår som tilsatte offiserer eller befall. Forslaget innebærer en videreføring av gjeldende ordning.

I dag gjennomføres åtte ukers opplæring i grunnleggende militære ferdigheter og lederopplæring etter avsluttet sivil utdanning. Deretter gjennomføres fagkurs av ulik varighet, før tjeneste.

I § 51 foreslår departement å forskriftsfeste at leger, tannleger, veterinærer, farmasøyter, psykologer, prester og jurister som har gjennomført tolv måneders førstegangstjeneste, kan innkalles til 90 dagers tjeneste etter førstegangstjenesten. Dette følger i dag av vedlegg 1 om ordning i tilknytning til verneplikten til Prop. 1 S.

Personer som innkalles til offisers-, befals- og spesialistopplæring etter § 27, kan bli pålagt 90 dager i tillegg til den ordinære tjenestetiden, som i dag er på 19 måneder. Dette følger av forslag til § 53.

3.10 Kapittel 10 Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet

3.10.1 Generelt om forslag til kapittel 10

Kapittel 10 inneholder forslag til bestemmelser om engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet, og gjelder tjenestepliktige og frivillige som ikke er tilsatt og frivillige som ikke er tilsatt, dersom de blir skadet eller påføres sykdom mellom fremmøte til tjeneste og dimittering. Kapittelet utdyper bestemmelsene gitt i forsvarsloven § 33.

Kapittelet omfatter blant annet vernepliktige under førstegangstjeneste, repetisjonstjeneste, årlig heimevernstjeneste og ekstraordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17. Videre er frivillige i Heimevernet som nevnt i forsvarsloven § 24 omfattet, og kvinner født før 1. januar 1997 som har inngått kontrakt om tjenesteplikt

etter forsvarsloven § 25. Bestemmelsen gjelder også tjenestepliktige med sivil utdanning som nevnt i forsvarsloven § 27.

Kapittelet viderefører i stor grad gjeldende forskrift 22. juni 2000 nr. 634 om utbetaling av engangserstatning ved dødsfall og invaliditet blant personell som avtjener verneplikt mv. Departementet foreslår imidlertid å slå sammen flere bestemmelser og det foreslås en annen struktur enn gjeldende forskrift. Videre er det i §§ 57 og 59 foreslått enkelte språklige oppdateringer, uten at dette er ment å innebære materielle endringer.

3.10.2 Fastsettelse av medisinsk invaliditet

Forslag til § 56 om fastsettelse av medisinsk invaliditet viderefører forskrift om engangserstatning § 4 med språklige endringer. Dette innebærer at Arbeids- og velferdsetatens (NAVs) vedtak om varig medisinsk invaliditetsgrad legges til grunn ved fastsettelse av medisinsk invaliditetsgrad. Dersom NAV kommer til at invaliditetsgraden er under 15 %, skal Forsvaret ved Forsvarets sanitet fastsette invaliditetsgraden.

I prosessen har departementet også vurdert om Forsvarets sanitet skal utgå som behandlingsledd der NAV, basert på en spesialisterklæring, har vurdert den varige medisinske invaliditeten til å være under 15 %. En slik endring antas å kunne bidra til raskere saksbehandling av erstatningskrav ved invaliditetsgrad under 15 %. Departementet ber om høringsinstansenes syn på behovet for endring som nevnt ovenfor.

3.10.3 Språklige oppdateringer

Erstatningens størrelse vil variere, avhengig av om skaden eller sykdommen anses påført i eller utenfor tjeneste. Det er derfor viktig å klargjøre hva som anses som aktiviteter under tjeneste i denne sammenheng, jf. forslaget til § 57 første ledd. Bestemmelsen viderefører det materielle innholdet av forskrift om engangserstatning § 6, med enkelte språklige endringer.

Forslaget til § 59 femte ledd viderefører det materielle innholdet av forskrift om engangserstatning § 7 bokstav e, men med enkelte språklige endringer. Det foreslås å endre ordlyden «hvor dødsfall skjer i sammenheng med pålagt tjeneste» til «hvis dødsfallet skjer under tjenesten», uten at dette er ment å innebære materielle endringer. For forståelsen av begrepet «under tjenesten», se kommentarer til forslaget § 57.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om forslaget er enklere å forstå enn gjeldende forskrift, og om forslaget kan medføre eventuelle utilsiktede materielle endringer.

3.11 Kapittel 11 Utsettelse av tjeneste og innkalling til annen tjeneste

Kapittelet omhandler bestemmelser for utsettelse med ordinær tjeneste i fredstid. Kapittelet bygger på og utdyper forsvarsloven §§ 19 og 31. Regler om utsettelse av

tjeneste er de samme for de forskjellige typer tjeneste, og departementet foreslår derfor å samle disse i et felles kapittel om utsettelse. Kapittelet viderefører og bygger på vernepliktforskriften §§ 10-1 til 10-4 og 10-6 til 10-11 og heimevernfsforskriften punkt 69, 71 og 72. Regelverket om utsettelse av tjeneste er i dag på enkelte områder svært detaljert, og på andre områder mangelfullt. Departementet ønsker med forslag til kapittel 11 å lage et balansert og helhetlig regelverk.

Gjeldende vernepliktforskrift §§ 10-4, 10-8 og 10-10 gir forsvarssjefen hjemmel til å gi nærmere bestemmelser om utsettelse av tjeneste. Disse er i gjeldende regelverk gitt i BUV. Departementet foreslår å forskriftsfeste bestemmelsene om utsettelse.

I § 66 foreslår departementet å gi en generell regel for når det kan gis utsettelse av tjenesten. Utsettelse kan gis når det foreligger velferdsgrunner som nevnt i forslag til §§ 67 til 70 og når det foreligger samfunnsinteresser som nevnt i forslag til § 71. Det kan også være andre vektige velferdsgrunner som tilsier at tjenesten skal utsettes. Eksempler på vektige velferdsgrunner er foreslått tatt inn i § 66 tredje ledd. Dette var tidligere egne bestemmelser, og tredje ledd erstatter gjeldende heimevernfsforskrift punkt 69 og bestemmelser som følger av BUV del III kapittel 1 vedlegg B punkt 14.6 om andre vektige velferdsgrunner.

Departementet foreslår videre at regler om gravide tjenestepliktige kvinner inne til tjeneste løftes opp fra BUV del III kapittel 1 vedlegg B punkt 11, og tas inn i forslag til § 67. Forsvaret har en plikt til å finne alternativ og tilpasset tjeneste for gravide, hvis det er mulig. I de tilfeller hvor det ikke er mulig enten på grunn av helsetilstanden til den gravide eller på grunn av at avdelingen ikke har mulighet til å tilby annen tjeneste, skal den gravide gis utsettelse eller dimitteres, avhengig av hvilken tjeneste hun er innkalt til.

Departementet foreslår å løfte kravene for å kunne få innvilget utsettelse med tjeneste på grunn av utdanning fra BUV del III kapittel 1 vedlegg B punkt 14.1 til 14.5 til § 68. Departementet understreker at «begynt på utdanning» menes utdanning som den tjenestepliktige faktisk har startet på. Bekreftelse på studieplass regnes ikke som påbegynt studie.

Departementet foreslår i § 69 en bestemmelse om utsettelse på grunn av omsorgsansvar. I Forsvarets interne regelverk (BUV del III kapittel 6 punkt 6.3.9) om den ene omsorgspersonens rett til fritak fra tjeneste i krig eller når krig truer dersom begge omsorgspersonene er tjenestepliktige foreslås videreført i § 69 femte ledd. Ordningen skal sikre at personellet har mulighet til å ivareta omsorgen, og at Forsvaret har personell i styrkestrukturen ved mobilisering. Det vil være flere nivåer ved beredskapsheving. Ordningen er ikke slik at personer med omsorgsansvar går hjem straks man har en beredskapsheving, men slår inn når skoler og barnehager, i krig eller når krig truer, ikke lenger kan opprettholde normal drift. Repetisjons-, og heimevernstjeneste må ikke forveksles med øvingsaktivitet i produksjonsstrukturen for tilsatte. Omsorgspermisjon som omfattes av siste ledd er omsorgspermisjon etter arbeidsmiljøloven kapittel 12 og permisjon etter folketrygdloven kapittel 14.

Departementet foreslår at bestemmelsene om fritak på grunn av samfunnsinteresser i gjeldende vernepliktforskrift videreføres i § 71. Samfunnsinteresser i § 71 omfatter også de tilfellene som i dag dekkes av heimevernfsforskriften punkt 69 bokstav a og d.

Departementet ønsker med forslaget at innholdet i vernepliktforskriften og heimevernsforskriften på dette punktet dekkes av en mer generell formulering.

BUV del III kapittel 1 vedlegg B punkt 13 foreslås flyttet til § 71 tredje ledd. Bestemmelsen omhandler muligheten for å få tjenesten utsatt hvis arbeidsplassen til den innkalte påføres vesentlige økonomiske tap, at hele eller deler av virksomheten må nedlegges, eller at livsviktige funksjoner stopper opp på grunn av den innkaltes fravær.

3.12 Kapittel 12 Fritak for fremmøte i Forsvaret på grunn av sivil stilling eller fagkyndighet

3.12.1 Generelt om forslag til kapittel 12

Kapittel 12 omhandler ordningen for fritak for tjeneste i Forsvaret i krig, når krig truer eller ved styrkeoppbygging. Fritaket gjelder for tjenestepliktige som er innkalt til tjeneste, men som på grunn av sivil stilling eller fagkyndighet bør fortsette den sivile stilling i krig eller når krig truer. Ordningen gir også fritak for ordinær og ekstraordinær tjeneste i fred. Kapittel 12 gir utfyllende bestemmelser til forsvarsloven § 32 første setning. Kapittel 12 viderefører bestemmelsene i dagens vernepliktforskrift kapittel 8A. Kapittel 8A ble tatt inn i vernepliktforskriften i 2014 og bestemmelsene trådte i kraft 15. mai 2014. Tidligere var fritaksordningen regulert i forskrift 9. august 1974 nr. 6 om fritak for utsettelse med fremmøte i Forsvaret med mobilisering.

Departementet foreslår kun mindre språklige og strukturelle endringer i kapittel 12. Det gjøres enkelte mindre språklige endringer for å tilpasse forskriftsteksten til forsvarsloven. Vernepliktforskriften kapittel 8A bruker blant annet «krise, konflikt og krig», dette er endret i samsvar med forsvarsloven til «krig, når krig truer eller ved styrkeoppbygging».

Departementet foreslår at også bestemmelser om fritak for brannfolk som er tilsatt på deltid og fritak for prester i krig og når krig truer plasseres i dette kapittelet.

3.12.2 Forslag om fritak for brannfolk som er tilsatt på deltid

Departementet foreslår en ny bestemmelse i § 84 som omhandler fritak for brannfolk som er tilsatt på deltid.

Brannfolk som er tilsatt på deltid skal normalt gis fritak for tjeneste i Forsvaret i krig og når krig truer. I mange tilfeller har tjenestepliktige som er brannfolk også kompetanse som er viktig for Forsvaret. Det er imidlertid et behov for å beholde tilstrekkelig mange brannfolk på hver brannstasjon. Brannfolk har full brannberedskap, selv om de er deltidsansatte (helt ned til 0,1 % stilling). Forslaget er en kodifisering av gjeldende praksis.

3.12.3 Fritak for ordinerte prester i Den norske kirke og prester og forstandere i registrerte tros- og livssynssamfunn

Forskriftens § 85 omhandler fritak for ordinerte prester i Den norske kirke og prester og forstandere i registrerte tros- og livssynssamfunn. Bestemmelsen skal ivareta vernepliktforskriften §§ 2-13 og 2-15.

Gjeldende rett regulerer fritak for verneplikt for prester og forstandere som *ikke* har gjort tjeneste i Forsvaret, jf. vernepliktsloven § 3. Bestemmelsen om fritak for verneplikten for denne gruppen er ivaretatt i forsvarsloven § 6 femte ledd. Prester og forstandere som *har* gjort tjeneste i Forsvaret, kan fritas for tjenesteplikten etter bestemmelsene om fritak for fremmøte i Forsvaret på grunn av sivil stilling eller fagkyndighet, jf. forsvarsloven § 32. Selv om en vernepliktig kan bli fritatt for tjenesteplikt i Forsvaret av overbevisning grunner, vil personen fortsatt ha verneplikt.

Paragraf 85 er plassert under fritaksordningen for å samle bestemmelser om fritak. Opplistingen av geistlige som gis fritak i gjeldende vernepliktforskrift § 2-13 anses ikke å være nødvendig. Ikke-geistlige vil kunne gis fritak dersom de defineres inn i ordningen av andre grunner, i tråd med bestemmelsene om samfunnskritisk virksomhet (SKV).

Departementet foreslår å ikke videreføre vernepliktforskriften §§ 2-14 og 2-17 første ledd fordi de ikke lenger er relevante. Gjeldende vernepliktforskrift §§ 2-16, 2-17 andre ledd og 2-18 om meldeplikt om forestående ordinasjon og tilsetning og avskjeder av prester er ikke nødvendig å videreføre. Forsvaret har tilstrekkelig hjemmel i forsvarsloven §§ 7, 8 og 59 til å innhente nødvendig informasjon

3.13 Kapittel 13 Fritak for tjeneste i Forsvaret av overbevisningsgrunner

3.13.1 Generelt om forslag til kapittel 13

Kapittel 13 inneholder forslag til regler om fritak for militærtjeneste av overbevisningsgrunner, og gir bestemmelser om søknadsprosessen, avgjørelsesmyndighet og oppheving av fritaksvedtak. Bestemmelsene gis med hjemmel i forsvarsloven kapittel 4.

Bestemmelsene viderefører i stor grad gjeldende forskriftsbestemmelser, slik de fremgår av forskrift 25. mai 2012 om behandling av saker om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner etter lov 19. mars 1965 nr. 3. Enkelte bestemmelser er også hentet fra vernepliktforskriften.

Gjeldende system med egenerklæringsskjema foreslås videreført. Søkeren kan bli pålagt å fortsette i tjeneste i inntil fire uker. Søknaden skal behandles av Forsvaret, med klagerett til Justis- og beredskapsdepartementet. Det er Forsvarets personell- og vernepliktssenter som behandler søknadene som førsteinstans

3.13.2 Søknad om fritak

Forskriftens § 88 omhandler forslag til bestemmelse om søknad om fritak for tjeneste i Forsvaret av overbevisningsgrunner. Bestemmelsen er hjemlet i forsvarsloven § 36.

Ny forskriftstekst er noe omskrevet, slik at det på en tydeligere måte fremgår at uttalelser og bevitnelser ikke er en obligatorisk del av søknaden (men en opsjon for søkeren).

Det følger i dag av miliærnektorforskriften § 3 at hvis søkeren ikke har møtt til tjeneste, sendes søknaden til Forsvaret ved Forsvarets personell- og vernepliktsenter. Har søkeren møtt til tjeneste, sendes søknaden til den avdelingen som søkeren tjenestegjør ved. Avdelingen sender søknaden videre til Forsvaret ved Forsvarets personell- og vernepliktsenter med sin uttalelse og med de opplysningene avdelingen har om søkeren. Departementet mener dette ikke er nødvendig å forskriftsfeste.

3.13.3 Fritak for tjeneste når det er reist sak for domstolene

Forskriftens § 92 omhandler forslag til bestemmelse om fritak for tjeneste når det er reist sak for domstolene. Bestemmelsen er hjemlet i forsvarsloven § 36.

Dersom det reises fritakssak for domstolene, skal søkeren gis utsettelse med tjenesten. Gjeldende forskriftsbestemmelse i forskrift om behandling av saker om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner § 8, er begrenset til å gjelde ved innkalling til ordinær tjeneste i fred. Denne begrensningen foreslås fjernet, slik at bestemmelsen også skal gjelde ved innkalling til krigstjeneste eller ekstraordinær tjeneste i fred. Denne utvidelsen kommer som en følge av tilsvarende utvidelse i forsvarsloven § 40.

3.13.4 Oppheving av fritaksvedtaket

Forskriftens § 93 omhandler forslag til bestemmelse om oppheving av fritaksvedtaket. Bestemmelsen er hjemlet i forsvarsloven § 43.

Den som er fritatt for militærtjeneste, kan søke om å bli tilbakeført til Forsvaret. Tilbakeføring vil skje gjennom oppheving av fritaksvedtaket.

Dagens bestemmelser angir ingen nærmere krav til søknaden, men det er i praksis lagt til grunn at det ikke kan tas forbehold om bestemt tjenestested eller knyttes andre betingelser til søknaden. Forskriftsbestemmelsen kodifiserer denne praksisen.

3.14 Kapittel 14 Fellesbestemmelser

3.14.1 Generelt om forslag til kapittel 14

I forslag til kapittel 14 er det fellesbestemmelser. Det er bestemmelser om pliktmessig avhold, rett til å kreve vandelsvurdering og politiattest, støtte fra politiet og norske utenriksstasjoner, og regler om oppbevaring og vedlikehold av våpen og utstyr. Videre er det en bestemmelse om behandling av klager etter vernepliktforskriften. Kapittelet bygger på og utdyper forsvarsloven §§ 62, 59, 60, 63 og 64.

3.14.2 Om pliktmessig avhold

Bestemmelsen er hjemlet i forsvarsloven § 62. Forskriftens § 94 omhandler pliktmessig avhold for vernepliktige i tjeneste. Dette omfatter menige. Menige soldater har ikke lov til å oppbevare eller nyte alkohol på militært område. Pliktavhold for militært og sivilt tilsatte er regulert i forskriften om tjeneste for militært og sivilt tilsatte i Forsvarsdepartementet og underliggende etater § 6. Forslaget viderefører reglene i dagens forskrift om pliktavhold § 4 om pliktmessig avhold ved permisjon eller fritid. Det er foretatt mindre språklige endringer. Departementet foreslår også å ta inn en bestemmelse om forbud mot å oppbevare alkoholholdig drikke på militært område for vernepliktige i tjeneste. Det er også tatt inn en bestemmelse om at offiserer og befal kan kontrollere militære bygninger, rom og kjøretøy på og i umiddelbar nærhet til militært område. Dette reguleres i dag i rusmiddeldirektivet punkt. 6.2.

3.14.3 Forsvarets rett til å kreve vandelsvurdering

Forskriftens § 95 omhandler hvem som kan kreve vandelsvurdering av personer omtalt i lovens § 59, og som viderefører vernepliktsloven § 46a.

Vandelsvurderingen må foreligge før Forsvaret kan inngå kontrakt om tjeneste. Det er bare Forsvarets personell- og vernepliktssenter som innhenter vandelsvurderinger. Opplysningene registeres i Forsvarets verneplikts- og tjenesteregister som Forsvarets personell- og vernepliktsenter er behandlingsansvarlig for.

3.14.4 Om støtte fra politiet og norske utenriksstasjoner

Forskriftens § 96 omhandler politiets og norske utenriksstasjoners plikt til å, på forespørsel, hjelpe Forsvaret med og kalle inn og ettersøke personer som ikke har svart på innkalling til tjeneste eller ikke har møtt til pålagt tjeneste. Bestemmelsen viderefører vernepliktsloven § 46 tredje ledd andre setning og vernepliktforskriften §§ 23-1 til 23-3.

Bestemmelsen utdyper forsvarsloven § 60 andre ledd andre setning ved å presisere at politiet og norske utenriksstasjoner også skal hjelpe Forsvaret med å ettersøke og innkalle personer som er kalt inn til tjeneste.

Det følger av gjeldende vernepliktforskrift at Vernepliktsverket eller oppsettende enhet kan anmode politiet om slik bistand. I dag er det Forsvarets personell- og vernepliktsenter som kan be om slik bistand. Departementet finner det ikke naturlig å regulere hvem i Forsvaret som kan be om bistand i forskriften. Dette er en intern organisering, som på vanlig måte kan løses internt i Forsvaret, uten forskriftsregulering.

3.14.5 Om oppbevaring og vedlikehold av våpen og utstyr

Forslag til § 97 omhandler tjenestepliktiges plikt til å oppbevare og vedlikeholde våpen og utstyr. Bestemmelsen er hjemlet i forsvarsloven § 63. Paragraf 97 erstatter gjeldende vernepliktforskrift §§ 22-1 og 22-2 og heimevernetsforskriften punkt 77 til

80. Nærmere bestemmelser finnes også i Forsvarets interne regelverk, i Reglement for våpenforvaltning i Forsvaret.

Departementet foreslår en forenkling av teksten for å gjøre bestemmelsen mer dynamisk. Forslaget viderefører likevel de viktigste, overordnede prinsippene i gjeldende forskrifter.

Hvordan våpen skal oppbevares og vedlikeholdes vil avhenge av situasjon, tjeneste, type våpen og utstyr. Det er ikke hensiktsmessig å gi detaljerte regler om dette i forskriftene. Den tjenestepliktige må følge de reglene for oppbevaring og vedlikehold av våpen og utstyr som til enhver tid gjelder for tjenestepliktige i Forsvaret.

3.14.6 Alle klager skal behandles av Forsvarsdepartementets klagenemnd i vernepliktssaker

Etter forsvarsloven § 64 gjelder ikke forvaltningslovens kapittel IV til VI for saker som er hjemlet i forsvarsloven §§ 6 til 31 og §§ 34, 49, 52, 55 og 56. Departementet vurderte forvaltningslovens anvendelse for gjeldende vernepliktslov og heimevernloven i Prop. 102 L (2015–2016) kapittel 12.6. Reguleringen i forsvarsloven innebærer at forvaltningslovens kapittel IV til VI heller ikke gjelder for forskriftsbestemmelser som er hjemlet i disse bestemmelsene, med mindre det fremgår noe annet av forskriften, jf. forsvarsloven § 64 andre ledd.

Forslag til § 98 viderefører innholdet i vernepliktforskriften § 24-1 andre setning som oppstiller krav om en reell to-instansbehandling av klager.

Etter forvaltningsloven innebærer en reell to-instansbehandling at det er forvaltningsorganet som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har gjort vedtaket som skal avgjøre klagen. Gjeldende vernepliktforskrift § 24-2 tar til en viss grad høyde for dette, da det er sjef Vernepliktsverket (nåværende Forsvarets personell- og vernepliktssenter) som er den som avgjør klager på vedtak fattet av forsvarsgrenene, Heimevernet og fellesinstitusjonene.

For å ivareta den vernepliktige og tjenestepliktiges rettsvern, foreslår departementet i ny forskrift at i vedtak hvor det er åpnet for klageadgang, skal klagen avgjøres av Forsvarsdepartementets klagenemnd i vernepliktssaker og ikke av Forsvarets personell- og vernepliktssenter. Slik bestemmelsen fremgår av dagens vernepliktforskrift § 24-2, kan det reises tvil om habiliteten til Forsvarets personell- og vernepliktssenter i saker hvor har vært rådgivende i saksbehandlingen, jf. punkt 2.4. Det foreslås at forvaltningslovens kapittel IV til VI skal følges i behandlingen av klagen med mindre det er forhold som gjør at forvaltningen mener det ikke er forsvarlig.

Departementet ber særlig om høringsinstansenes syn på regulering av behandling av klager. Det er også ønskelig med tilbakemelding på om det er hensiktsmessig med én felles bestemmelse for klager, eller om regulering av klage bør stå i de aktuelle bestemmelsene.

3.15 Kapittel 15 Straff

Forskriftenes kapittel 15 omhandler straffebestemmelser og er hjemlet i forsvarsloven §§ 63 og 66.

Departementets forslag til § 99 første ledd bokstav a og c er en videreføring av henholdsvis vernepliktsloven §§ 48 nr. 3 og 49 og heimevernloven § 32 nr.3.

Bokstav b er en utdypning av forsvarsloven § 66 første ledd bokstav c. Departementet foreslår her at tjenestepliktige som forsettlig eller uaktsomt ikke møter til tjeneste og som ikke møter innen syv dager skal straffes med bot. «Forsettlig eller uaktsomt» er en videreføring av ordlyden i forsvarsloven § 66 første ledd. Grensen på syv dager er foreslått for å videreføre antall dager som brukes i militær straffelov §§ 34 og 35, og disiplinærreglementet punkt 17. Bestemmelsen er foreslått å gjelde all type pålagt tjeneste, jf. forsvarsloven § 19.

Tjenestepliktige som uteblir fra tjeneste og ikke møter innen syv dager regnes som unndragelse fra tjenesteplikten, og straffes etter militær straffelov §§ 34 og 35, jf. forsvarsloven § 66 sjette ledd.

Forslaget til § 99 andre ledd er en videreføring av vernepliktsloven § 49, men er oppdatert iht. ny modell for gjennomføring av sesjon. Andre ledd omfatter personer som unnlater å gi eller gir uriktige opplysninger på egenerklæringen omtalt i § 11, i den hensikt å unndra seg tjeneste i Forsvaret. Men egenerklæringen, menes her erklæringn som brukes til å avgjøre hvem som skal kalles inn til sesjon.